

VOORSTEL AB

DATUM DB VERGADERING : 15 januari 2019

DATUM AB VERGADERING : 29 januari 2019

PORTEFEUILLEHOUDER : K.H. Odink

REGISTRATIENUMMER : Z/18/023558-102291

OPSTELLER : Rolf van Toorn, telefoonnummer +31882331492

CATEGORIE: Bespreekstuk

 uw waterschap

ONDERWERP

Beleid waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit

VOORSTEL

1. Vaststellen van het *beleid waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit*, op basis van uitvoeringsvariant B.
2. Beschikbaar stellen van 0,4 fte en meenemen in de begroting 2020-2023.
3. In de casus van de aanwijs van drie waterschapseigendommen als gemeentelijke monument Instemmen met de aanwijs als gemeentelijke monument.

SAMENVATTING

Bij de taakuitvoering en het aangaan van de maatschappelijke opgaven benut het waterschap de kansen en verbindende kracht van het eigen erfgoed en zet het waterschap in op het realiseren van ruimtelijke kwaliteit. Drie verschillende varianten schetsen het pad om dit uit te voeren. Het dagelijks bestuur adviseert een integrale benadering, waarbij waterbeheer, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit samen gaan. Beleid met oog voor het (eigen) verleden, de omgeving en de toekomst met geringe financiële consequenties. Het vaststellen en uitvoeren van dit beleid betekent dat we opschuiven van de lage/midden variant naar de middenvariant en dit vraagt 0,4 fte. Een concrete casus, de aanwijs van drie waterschapseigendommen als monument, gaat in op een aan dit beleid gerelateerd onderwerp.

BESTUURLIJKE AANDACHTSPUNTEN

In 2008 heeft het algemeen bestuur van waterschap Reest en Wieden beleid watererfgoed vastgesteld. In 2009 heeft waterschap Groot Salland ook beleid vastgesteld. In 2016 heeft het dagelijks bestuur van WDODelta besloten de oude subsidieregeling voor erfgoed ongewijzigd voort te zetten.

In het coalitieakkoord 2016-2019 is aangegeven dat WDODelta de uitgangspunten voor de nevendoeelstellingen zal actualiseren. Daartoe behoort onder andere het erfgoedbeleid. In uw vergadering van 27 november 2018 hebben de fracties aangegeven dat zij het onderwerp watererfgoed begin volgend jaar graag terug zien op de AB-agenda. Portefeuillehouder de heer Odink heeft dit toegezegd.

Bestuurlijk heeft u al op hoofdlijnen kaders vastgesteld voor erfgoed en ruimtelijke kwaliteit.

- In het **Waterbeheerplan 2016-2021** is opgenomen dat "Bij de inrichting en het beheer van watergangen versterken waterschappen deze ruimtelijke kwaliteit. Daarbij houden we rekening met landschap, natuurlijke kenmerken, cultuurhistorie en recreatief medegebruik."
- In het **coalitieakkoord 2016-2019** wordt aangegeven dat erfgoed maatschappelijk gewaardeerd wordt en mogelijkheden biedt voor waterbewustzijn en zichtbaarheid.
- In het **Beleid duurzaamheid (2017)**, uitgewerkt in DuurzaamDOEN (2017) streeft het waterschap er naar duurzaamheid (waaronder erfgoed en ruimtelijke kwaliteit) te verankeren in alle werkzaamheden.

In de Deltabijeenkomst van 4 oktober 2018 zijn de doelen van het beleid voorgelegd: 1) in stand houden van waterschapserfgoed, 2) versterken van de relatie tussen waterschapserfgoed en de leefomgeving en 3) benutten van de verbindende kracht van ons waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit. De AB-leden hebben positief gereageerd op deze doelen. Het beleid is op basis van deze doelstellingen uitgewerkt in 3 varianten (bijlage 1). Variant 'Midden' is uitgewerkt in de voorliggende beleidsnota (bijlage 2). In deze variant wordt binnen de ambtelijke formatie beperkt uitgebreid. Dit biedt de gelegenheid om ervaring op te doen en de werkzaamheden op dit werkveld te versoepelen wat naar verwachting tot positief resultaat leidt.

EXTERNE KADERS

Onze omgang met erfgoed en ruimtelijke kwaliteit is niet vrijblijvend. Bewoners, gemeenten, provincies, het Rijk en de Europese Unie hechten aan een goede leefomgeving. Deze partijen beschikken over de middelen om onze zorg voor een goede leefomgeving, elk op een eigen manier, af te dwingen (wetgeving, beroepsprocedures, vergunningen).

- De **Kaderrichtlijn Water** (2000) in Artikel 1: "Water is geen gewone handelswaar, maar een erfgoed dat als zodanig beschermd, verdedigd en behandeld moet worden."
- De **Omgevingswet** (vanaf 2021) vereist van overheden dat zij actief werken aan een goede fysieke leefomgeving. Erfgoed maakt deel uit van die leefomgeving. Voor monumenten geldt een zorgplicht.
- Het Kabinet stelt in de nota '**Erfgoed telt - de betekenis van erfgoed voor de samenleving**' (2018) dat erfgoed behouden moet blijven, verbonden is met de omgeving en verbindende kracht heeft.
- Het **College van Rijksadviseurs** adviseert in het toekomstperspectief *Panorama Nederland* onder de kop 'Water verbindt ons' dat ruimtelijke kwaliteit een expliciete tweede doelstelling bij alle wateropgaven zou moeten zijn en een ontwerpende benadering met maximaal maatschappelijk rendement op de lange termijn als leidend principe.

OMGEVING EN PARTNERS

Waterschappen hebben steeds meer belangstelling voor erfgoed en voor ruimtelijke kwaliteit. Waterschappen brengen bijvoorbeeld het eigen verleden steeds beter in beeld en laten zien wat ze hebben aan erfgoed. Unie van Waterschappen, STOWA en Rijk hebben in toenemende mate aandacht voor de thematiek erfgoed-landschap-ruimtelijke kwaliteit.

Zelf besteden we met enige regelmaat aandacht aan erfgoed en ruimtelijke kwaliteit. Projecten binnen het Hoogwater Beschermingsprogramma. De restauratie van het sluisje bij Westenholtte in Zwolle. Gemaal Stroink, rijksmonument en dit jaar 100 jaar oud. De renovatie van de sluiswachterswoning en het sluisencomplex Vechterweerd. De herinrichting van de Marswetering, waarbij in het eindontwerp aandacht is voor erfgoed en ruimtelijke inpassing. Het zijn projecten die inspanning van het waterschap vragen en die waardering oogsten van omgeving en gemeente.

Het voorgestelde beleid is ontwikkeld met oog op de landelijke ontwikkelingen. De adviesrapportage *Van toendertijd naar toekomst* van het Oversticht en Bosch en Slabbers Landschapsarchitecten heeft ons daarbij handvatten geboden (ter inzage in uw vergadering). Bij het opstellen hebben wij de uitgangspunten gedeeld met andere partijen. Dit heeft de belangstelling gewekt van andere waterschappen, gemeenten, de erfgoedsector en zelfs het Rijk. Erfgoedvereniging Heemschut heeft het bestuur ook gevraagd extra aandacht te geven aan ons cultureel erfgoed en heeft ook hulp aangeboden (Bijlage 7).

FINANCIËN

Ervaringen van projecten waarin veel aandacht voor ruimtelijke kwaliteit is, leren dat projecten soms iets duurder worden. En soms goedkoper, door slim te werken en doordat in het proces de omgeving en gemeenten aan de voorkant goed meegenomen worden (bijlage 4).

Investeringen met ruimtelijke kwaliteit en aandacht voor ons erfgoed leveren in ieder geval maatschappelijke meerwaarde op. Bijvoorbeeld zichtbaarheid: dagelijks passeren ca. 10.000 voertuigen de kenmerkende dijkstoel op de dijk bij Olst. En ruim 17.000 voertuigen hebben de bouw

van gemaal Broekhuizen nabij Dalfsen kunnen volgen, een gemaal met aandacht voor ruimtelijke kwaliteit/vormgeving.

De financiële consequenties zijn aangegeven in de verschillende varianten (bijlage 1). In de door het dagelijks bestuur geadviseerde midden-variant zullen de kosten van projecten beperkt toenemen en de financiële risico's licht dalen. De exploitatiekosten zullen licht toenemen, omdat de extra werkzaamheden extra capaciteit vragen. Deze extra kosten worden opgenomen in de begroting 2020-2023. De benodigde extra personele capaciteit van deze variant is een formatieophoging van 0,4 fte zodat we ervaring kunnen opdoen.

Sinds 2008 beschikten Reest en Wieden en Groot Salland over een subsidieregeling watererfgoed. Deze is door WDO Delta voortgezet. Bij besluit van het dagelijks bestuur van 19 januari 2016 is 40.000 euro/jaar beschikbaar. Voorstel is deze regeling ongewijzigd voort te zetten en na de voorgestelde evaluatie te actualiseren.

RISICO'S

Waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit worden vaak als 'zachte' thema's beschouwd. Tegelijk zijn het thema's die nodig zijn om de maatschappelijke opgaven aan te gaan. En thema's die veel bewoners van ons beheergebied waarderen. Onvoldoende aandacht besteden aan erfgoed en ruimtelijke kwaliteit kan lijden tot schade van ons imago en tegenwerking door burgers en overheden. Daar waar wij aandacht besteden aan deze thema's is samenwerking met andere overheden beter, verloopt het contact met bewoners soepeler en oogsten we waardering. De risico's in de realisatiefase nemen daardoor af.

COMMUNICATIE

Het beleid zal toegepast worden in onze werkwijze en zo zichtbaar worden. De adviesrapportage, dat ook een inhoudelijk verhaal over de geschiedenis van het waterschap vertelt, zal via internet beschikbaar gesteld worden aan het publiek. De kaart met het waterschapserfgoed (bijlage 5) blijft digitaal ontsloten via de website van WDO Delta (www.wdodelta.nl/wdodelta-kaart/). Per object zal informatie worden ontsloten (bijlage 6). Naast onze website zullen we op de informatiepanelen die wij buiten plaatsen meer aandacht besteden aan historie.

EVALUATIE

De kosten om met waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit te werken zijn niet hoog en verdienen zich later, in de uitvoering en in het 'maatschappelijk rendement' weer terug. Dit is natuurlijk een aantrekkelijk 'verdienmodel', maar wij willen dit graag onderbouwd hebben voor onze situatie. Daarom zullen de financiële resultaten in 2020 geëvalueerd worden.

TOELICHTING

Erfgoed heeft binnen het waterschap altijd al aandacht gehad. Maar kennis en tijd om er goed mee om te gaan was er niet in alle gevallen. Of erfgoed zat niet in de projectopdrachten verweven. Initiatieven kwamen vaak ook door persoonlijke betrokkenheid van individuele waterschappers van de grond. De afgelopen periode hebben wij extra aandacht aan het onderwerp besteed, maar dit is niet structureel belegd binnen het waterschap.

Sinds 2008 beschikten de waterschappen Reest en Wieden en van Groot Salland over beleid watererfgoed. Het beleid voor beide waterschappen was identiek. Het doel was zorg voor watererfgoed, profilering van het waterschap, transparantie, heldere keuzes en financiële middelen efficiënt en effectief in te zetten. Het beleid was gekoppeld aan een watererfgoed-inventarisatie. De maatschappelijke opvatting hoe om te gaan met erfgoed is ondertussen veranderd. De omgeving speelt nu een veel groter rol. Met de huidige erfgoedinventarisatie kunnen we daarom nu niet verder.

Het nieuwe beleid is uitgewerkt in drie varianten. De huidige werkwijze is beschreven in variant ambitie 'laag'. Daarnaast zijn twee aanvullende varianten geschetst: 'Midden' en 'hoog'. De varianten zijn uitgewerkt naar kosten, baten en maatregelen.

Wij adviseren u in te stemmen met de variant 'Midden'. Waterbeheer, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit gaan hier samen. In deze variant zorgen wij op een passende wijze voor waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit, delen wij het waterschapserfgoed met een breder publiek en beschouwen wij waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit als onderdeel van ons dagelijks beheer, groot onderhoud en investeringsprojecten.

CASUS

Een actuele casus biedt de aanwys van drie waterschapsobjecten als gemeentelijke monument. Burgemeester en wethouders van de gemeente Zwartewaterland hebben in hun vergadering van 4 december 2018 een aantal panden/objecten aangewezen tot gemeentelijk monument, waaronder gemaal Veneriete, gemaal Streukelerzijl en het sluisje Gennerzijl. Hoewel een bevoegdheid van het dagelijks bestuur, aan u de vraag of u, gelet de besluitvorming over het beleid voor waterschapserfgoed, hiermee wil instemmen. Aangezien de bezwaretermijn 18 januari zou eindigen heeft het DB ervoor gekozen om pro-forma bezwaar in te dienen in afwachting van uw besluit.

Voor pleit dat wij prima uit de voeten kunnen met een monumentenstatus. Wij gaan zorgvuldig om met ons erfgoed en bij renovatie schakelen wij deskundige ondersteuning in om het historische karakter zo goed mogelijk te respecteren. De kansen wegen op tegen de risico's. De monumentenstatus ondersteunt de zichtbaarheid van ons waterschap(erfgoed). Wel zullen wij de gemeente kenbaar maken dat de primaire taak van waterbeheer ook bij monumentenstatus voorop staat.

Tegen pleit dat wij als waterschap geen direct voordeel hebben van de aanwijzing. De objecten hebben primair een waterhuishoudkundig belang en al het extra's daar omheen levert risico's. De aanwijzing tot monument belemmert onze vrijheid bij renovatie van deze objecten. Het interieur van de objecten krijgt extra bescherming en dat maakt onze projecten complexer en duurder. Wij dienen op deze gronden dan ook bezwaar in tegen de aanwijzing als gemeentelijk monument.

Het dagelijks bestuur van het Waterschap Drents Overijsselse Delta

de secretaris,
ir. E. de Kruijk

de dijkgraaf,
ir. H.H.G. Dijk

BIJLAGEN

1. Drie varianten
2. Beleid waterschapserfgoed en ruimtelijke kwaliteit
3. Adviesrapportage *Van toendertijd naar toekomst*.
4. Ervaringen
5. Overzichtskaart waterschapserfgoed
6. Voorbeeld waardering waterschapserfgoed (voorbeeld gemaal Stroïnk)
7. Ingekomen brief van Erfgoedvereniging Heemschut